

Falchs

56

Grup de divulgació
 de la història de Fals

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

GENER 2009, NÚMERO 56

Mas Prat (ara Gabriela)

El gener de 1281 Pere de Prat de Fals va cedir per 6 anys a Guillem Joan la seva propietat, situada al Pla de Morera, juntament amb una casa que hi havia, a canvi d'un cens anual en forma de blat. L'heretat la posseïa per Bartomeu de (...) (al lloc del nom hi ha un forat al document), i estava sota el domini de Ròmia de Cervera i Ramon Folch de Cardona. El 1294 un dels avaladors d'un deute era Ramon de Prats.

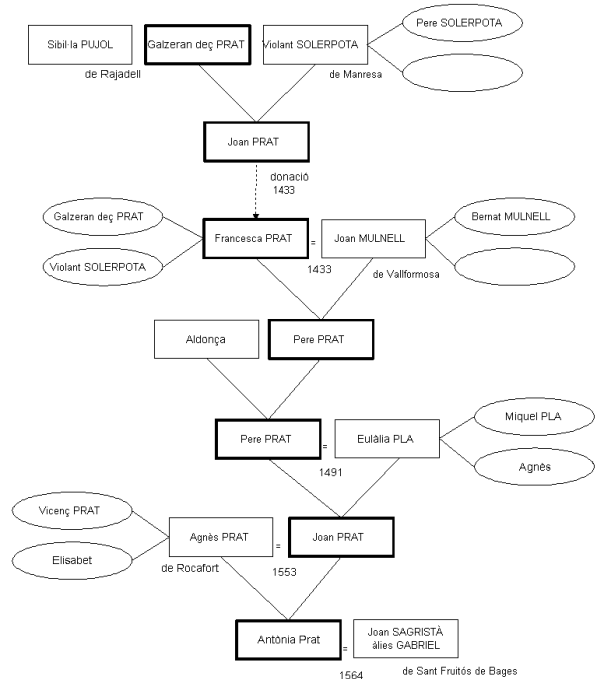
El 1303 hi havia dos masos Prat al terme de Fals. L'un era un mas petit, estava situat a la zona de la Vall del Bosc, i l'amo era Bernat Prat. L'altre es trobava entre els masos Morera i Serra, o sigui, entre la Torre i el Collet, i l'amo era en Bernat deç Prat. Aquest és l'actual mas Gabriela.

Aquest mas devia ser dels més importants, tenint en consideració les quantitats de grans que pagava de cens, que eren 10 dotzens de blat, mig dotzè d'ordi, i mig de civada. El pagès del mas també estava obligat a donar cada any una cuixa de vaca, pel lloguer d'una peça de terra que pertanyia a Bernat de Falchs.

El gener de 1316 Berenguer Alsina de Fals va ser condemnat a pagar una multa per haver tallat uns arbres de l'heretat "ça Querelà", que era de Bernat de Prats. El novembre de 1316, Bernat i Pere des Prat van haver d'empenyorar el mas per pagar uns deutes a Bernat de Lledó. El Vescomte de Cardona va intervenir en la qüestió, així com el seu Batlle i el Sots-veguer de Manresa.

El 8 de les Kalendas de març de 1319, Bernat de Prats, la seva muller Berengària i el seu germà Pericó van cedir durant quatre anys a Guillem de Montconill, un acabat mercader de Manresa, la meitat de la "tasca" (parts) que rebien d'un tros de terra del mas Prat, dita Valljoncosa, que menava Ramon, l'amo del mas Joan de Fals. El 6 dels idus de maig de 1325, el Bernat i el seu fill Pericó van fer un establiment a Berenguer Miralla, un pagès de Fals, d'una part de la seva heretat Prat. L'indret rebia el nom de Comes Berengueres, perquè era al costat d'un torrent dit així. Pels altres costats afrontava amb honors dels masos de Guillem Perera i de Bernadec ça Vila. El preu de la cessió va ser de 110 sous i van donar fe el batlle i el regent de la parròquia, que actuava de notari públic.

En créixer, aquest Pericó es va convertir en Pere de Prat. El 1329 el trobem, al costat d'un Berenguer Prat, demanant al Batlle la llibertat d'un presoner. El 1330 el Pere, juntament amb el seu pare, van reconèixer que Bernat

de Sala de Manresa els havia prestat sense afany de lucre 32 sous. Aquests préstecs sense interès són sospitosos i poden amagar una pràctica d'usura, en aquella època prohibida als cristians i autoritzada només als jueus. La trampa consistia en incloure en la quantitat a tornar el capital sumat amb els interessos.

El 1333, el Bernat, junt amb el seu fill i nora, va comprar blat per valor de 150 sous a Pere Ermegandi, un capellà que era resident al Castell de Fals. Van comprometre's a pagar en un espai de dos anys i com a garantia van posar un tros de terra del mas Prat anomenat Vall Joncosa. El tros termenejava amb el mas Morera (avui la Torre), un torrent dit Balçol, i amb un camí ramader que es dirigia a un lloc dit Roderes.

El 1337 Pere de Prat va reconèixer deure 60 sous a Berenguer de Torres, de la parròquia de Joncadella. El curiós és que aquest Pere és fill de Guillem de Prat, ja difunt. Durant uns anys trobem sovint Pere de Prat, però la seva filiació no és clara, perquè de vegades figura com a fill de Bernat i altres de Guillem. Hi deuria haver més d'un Pere Prat vivint a la mateixa època.

El 1340 el Pere va rebre en comanda 40 sous de Francesc de Sallent. El 1346 la seva muller Maria li va donar poders per actuar en nom seu. El 1345 Pericó de Prat, fill de

Carro carregat (gravat)

Bernat, es fa càrrec de satisfer uns deutes a un mercader en concepte de bestiar encomanat. El 1353 Ròmia, filla de Bernat de Riavall de Rajadell, va reclamar a Pere de Prat, cosí seu (?), els diners del dot de la seva tia Maria, la qual havia estat muller de Pere de Prat. En el document s'afirma que Pere de Prat és fill del difunt Guillem de Prat. En un parell de documents més de l'any 1358 es confirma aquesta relació de parentesc. En un d'ells, un mercader de Manresa reconeix al Pere que aquest li ha pagat tots els deutes del seu pare Guillem. En l'altre, el Pere, fill de Guillem, és un dels homes de Fals que es fa càrrec del pagament de les pensions d'un violari de 500 sous que la universitat de Fals prestava a un home ric de la ciutat de Manresa.

El 1352 surt Pere de Prat, fill del difunt Bernat, pagant una altra anyada del violari anterior, amb la qual cosa segueix sense aclarir-se la dualitat d'aquest personatge. El mateix any apareix Ròmia, vídua de Bernat de Prat. El 1360 Pere de Prat, fill de Bernat, paga 15 lliures al sastre Pere de Montserrat. El 1368 ven a dos pagesos de Monistrollet 27 sesters de vi, mesura de Manresa, continguts en una "tona", bóta grossa, que guarda al celler del mas Prat. El preu de venda és de 4 sous i 6 diners de tern per sester. Uns mesos més tard ven a Pere Trull de Monistrollet totes les cabeces de safrà que té plantats en dues peces de terra del mas Prat, l'una anomenada "Restoyer", l'altra, "Area". Segons el tracte, el Trull podia conrear i recollir dues collites de safrà a canvi de 70 sous. Aquell any va donar poders a un fill seu dit Asbert, per tal de poder reclamar i cobrar deutes en nom seu.

L'abril de 1369, l'Asbert, fill emancipat de Pere de Prat, va reconèixer al seu pare que estava satisfet amb allò que aquest li havia pagat en concepte de drets de legítima que li pertocaven a rel de la defunció de la seva mare Maria.

El mateix dia Elisenda, vídua de Berenguer Rossell, de Merlès, va declarar que estava d'acord amb la liquidació feta per Pere Oliveres de Fals, tutor dels fills del difunt Pere de Prat.

La documentació examinada a continuació sembla indicar que aquest difunt Pere de Prat era l'hereu, que estava casat amb Francesca, i que tenia una filla única, la Maria. Així mateix es coneixen dos germans seus; el Bernat i la Guilleuma. El 1375, Cervera Miralla, de Fals, com a tutor de Maria, filla de Pere Prat (difunt) i Francesca (viva), va donar fe que Guillem de Montesquiu, de Sant Joan de Vilatorrada, li havia retornat una gonella que formava part de l'aixovar de la Guilleuma, muller del Montesquiu i germana del Prat. L'any següent, Bernat, germà del Pere i la

Guilleuma, va rebre del Montesquiu 72 sous en concepte de restitució de dot. Això significa que la Guilleuma havia mort. El 1380 el Bernat va rebre pel mateix concepte 50 sous més, però no eren per ell sinó per la seva neboda Maria, hereva i propietària del mas Prat. Així doncs, el mas es va quedar sense hereu i la successió es va fer a través de la pubilla.

I encara dues dades més d'aquest temps, que no acabem de situar. El 1377 Pere Torroella de Sant Amanç va signar àpoca del dot de la Francesca, muller del Torruella i filla de Pere de Prat. El 1378 Jaume ça Serra de Fals va llogar per set anys a Berenguer Prat, fill de Pere Prat, una peça de terra dita "lo Campaç", pertanyent al mas de la Serra (ara el Collet).

El 1382 apareix en escena un nou personatge, Galzeran deç Prat, signant com a testimoni al peu d'una acta. El 1388 va actuar com a àrbitre o "home bó" en una disputa que afectava a Vidal Vilanova de Monistrollet. El 1392 va comprar un ramat que pasturava al mas de Torrecabrera i a continuació el va cedir a Francesc Llobet, rector de Callús. El ramat constava de 30 caps, repartits entre ovelles (16), cabres (7) i cabrons (7), "*quelibet est signata cum signo de osca in aure squerra*", és a dir, "cadascuna està marcada amb una osca a l'orella esquerra". No consta cap preu, així que suposarem que li va transferir les bèsties a canvi d'alguna compensació.

El 1393 el Galzeran va reconèixer als seus sogres Bartomeu de Lienques i Sància, de Fals, que ja li havien pagat 200 sous a compte de les 37 lliures que havien promès de dot a la Maria, muller del Galzeran. També havien lliurat la roba de l'aixovar, que consistia en 5 canes de drap de lli pel vestit nupcial, un travesser (coixí), una flassada, dos llençols, unes tovalles i mitja dotzena de tovallons. La Maria devia ser la segona muller, ja que el juliol de 1395 Galzeran de Prat va signar com havia rebut els 1.100 sous del dot de la seva muller Sibil·la, segons els capítols fets a Rajadell el gener de 1378. La Sibil·la era filla de Guilleumeta, vídua de Pere de Puig de Rajadell.

Base de premsa de la Gabriela

El 1395 van passar uns fets ben curiosos al mas Prat. El primer testimoni és una declaració de Pere Puig de la sufragània de Santa Creu de Palou de Mura, datada el febrer de 1395. Aquest va renunciar a favor del Galzeran

qualsevol dret que tingués sobre un infant dit Antoni, fill "espuri" de Maria, esclava del Galzeran, infant que, segons deia tothom, havia estat engendrat pel Pere Puig. La història continua amb una declaració feta per l'esclava Maria el 22 de febrer de 1397. Entremig però, el Galzeran Prat havia mort. En la seva declaració l'esclava va confessar que el seu nen tenia dos anys i 4 mesos i que li havia estat fet pel Pere Puig durant el temps que aquest s'estava al mas Prat. Els marmessors del Galzeran van declarar que en el testament que havia fet poc abans de morir, estava escrit que volia que "*Antonius eius servus et captivus, filius Mariae, serva et captiva*" fos nodrit i educat al seu mas durant dos anys i mig. Més endavant podia comprar la llibertat pagant 40 florins d'or, però si restava en la seva condició d'esclau al cap de 30 anys quedaria lliure. Els marmessors van interpretar la voluntat del difunt a la seva manera i van oferir el nen al seu pare natural si aquest pagava 15 florins per la redempció, cosa que aquest va acceptar. Va pagar 8 lliures i 15 sous al comptat i va prometre pagar la resta a terminis.

En aquests darrers documents, Galzeran de Prat consta que és metge cirurgià, una cosa bastant sorprenent, ja que no lliga amb la seva condició de pagès i propietari rural. En morir, el Galzeran va deixar un nen petit, anomenat també Galzeran. Va deixar els interessos del menor a cura de dos tutors; el seu germà Bernat, que portava l'àlies Villolzinosa, perquè s'havia casat al mas d'aquest nom a Sant Mateu, i Ramon Grau de Fals. El 1399 els tutors de l'infant Galzeran van pagar 49 sous a Ramon ça Sala, un botiguer de Manresa, per pensions endarrerides d'un censal, més 11 sous per una quartera de llegums que havia quedat a deure el difunt Galzeran.

El Galzeran es va fer gran i el 1407 va reconèixer al seu sogre Pere de Solerpota, traginer de Manresa, que li havia pagat 92 sous a compte del dot de Violant, muller del Galzeran i filla del Solerpota. N'havia rebut 15 en metàl·lic i un mul de pèl roig per la resta. També havia rebut els vestits nupcials, un cofret, una flassada i algunes peces de roba blanca. El 1411 va fer un reconeixement semblant, conforme havia rebut 16 florins en moneda d'or bona. El 1421 la Violant ja era vídua, i a l'any següent va llogar per un període de sis anys el mas Prat. El va llogar a Bernat Grau de Fals pel preu de 16 sous i 6 diners cada any. L'arrendador havia de cuidar bé els camps i vinyes i mantenir en bon estat les rases. En el contracte, redactat en llatí, hi ha la següent frase en català antic: *...et sí cabirons o tanyells sí havien a tornar quen haian a fer e quels puyan haver del dit mas...* Entenem que la vídua li donava permís per tallar els arbres que necessités per fer bigues. Més tard la vídua es va casar en segones nupcies amb Pere Isern.

El següent hereu va ser Joan Prat, fill de Galzeran de Prat i de Violant, el qual el 12 de febrer de 1433 va prendre una decisió de vital importància per l'esdevenidor del mas. Aquell dia va fer donació de la casa i les terres que l'envoltaven a la seva germana Francesca, que s'anava a casar amb Joan Mulnell, fill de Bernat Mulnell, amo del mas del mateix nom, de la parròquia de Sant Salvador de Vallformosa (actualment correspon a la urbanització

de Can Servitge, de Rajadell). Aparentment, el Mulnell ja estava assentat al mas i hi havia invertit alguns cabals en millores, ja que en els capítols s'especifica que si el Joan Prat vol recuperar l'heretat, l'haurà de compensar amb 200 florins d'or. En el supòsit que aquesta recuperació tingués lloc, el Joan Prat hauria de donar a sa germana i cunyat un dot de 20 lliures. Per tirar endavant la donació va caldre el consentiment de la mare Violant, que encara era viva, de Violant Serradarnau, possiblement una germana casada, així com de Bernat Prat, germà petit del Joan Prat, que en aquell moment tenia una edat de 14 anys. També va signar l'acta de donació Pere Roig de Sant Mateu, un cosí germà.

El 1437, Joan Prats del mas Prats de Fals va comprar una mula de pèl de color "sard" al mercader Bernat dez Clerga. En va pagar 32 florins d'or. Creiem que aquest era el Joan Mulnell, el qual havia adaptat el seu cognom al nom del mas, una pràctica habitual a l'època.

El 1440, tres germans, fills del difunt Pere Roig, van renunciar als seus drets sobre el mas Prat a favor de Francesca, muller de Joan Prat, i hereva i propietària del mas, el qual havia heretat del seu pare Galzeran de Prat. Els germans Roig també van renunciar a fer qualsevol reclamació sobre la part que els pertocava de Bernat Prat, mort intestat. Queda confirmada doncs, la qüestió de la successió, que va passar a través de la Francesca, en perjudici del veritable hereu, que no va ser capaç de superar l'endeutament.

El 1444, Bartomeu i Vicenç Soler, oriünds de Fals, van vendre a Joan Prat una peça que havia estat del seu pare Joan Soler de Riavall, situada al lloc dit "Vallencosa", que termenejava amb terres del mas Prat i amb una costa dita "den Mons". Aquest topònim tal vegada és l'actual "Mallencosa", mentre que el Soler de Riavall és possible que sigui l'actual mas Miralles de Rajadell.

L'estiu de 1452 els Prat van estar de casori. La seva filla Joana va fer noces amb Antoni Alegre, l'hereu del mas Alegre de la parròquia de Santa Maria del Bruc. A la noia li van donar un dot de 30 lliures, que havia de dipositar-se en lloc segur, ja que estava destinat als fills. En cas que no en tingués o morissin joves, el dot s'havia de retornar al mas Prat, tret de 10 lliures que la Joana es podia gastar en l'enterrament. El 1467 van casar una altra filla. La Violant la van donar a Miquel Ullastrell, l'hereu del mas homònim de Rocafort. El dot només va ser de 20 lliures.

La següent baula de la cadena va estar formada per Pere Prat i Aldonça. Es coneixen quatre fills de la parella; el primogènit Pere, el Joan, el Maties i la Caterina. El Joan es va casar el 1509 amb Antònia, filla de l'assaonador Joan Torra, el Maties el 1509 amb Agnès, filla del pareire Jaume Torra, mentre que la Caterina va enllaçar amb Antoni Pedró. La Caterina no va ser afortunada a la vida, ja que el 1511 ja era morta.

El febrer de 1486 el Pere va comprar a Pere Fontanellas, àlies Aguileras, el mas Aguileres de Fals (ara Campserver) i el mas Morromana, un mas rònec unit a ell. La compravenda es va fer pel preu de 24 lliures de tern.

Poc després va morir Pere Prat, ja que en el contracte matrimonial del seu fill, signat el 1491, ja constava com a difunt.

Tina de la Gabriela de Baix

Aquest contracte el va pactar Pere Prat amb Eulàlia, filla de Miquel Pla, àlies Casa Jussana, un propietari de Rellinàs, terme de Vacarisses. El dot ofert no va ser gaire generós, només 12 lliures, a part d'un cofre on hi havia una flassada, un parell de llençols i poca cosa més.

El 1496 el Pere va comprar una mula de pèl "falb" (grogós) al blanquer Joan Vila. Van acordar que pagaria els 18 florins en tres lliuraments al llarg d'un any. Aquell mateix any va satisfer a Lucas Gerona, per la gràcia de Déu Doctor en Drets i Prepòsit de la Seu de Manresa, 5 lliures per compte del seu germà Joan Prat, el qual residia al terme del castell d'Aguilar.

El 1497 va quedar a deure al sabater Valentí Vila 5 lliures i 5 sous per una compra de 7 dotzenes de "vels". També va comprar a crèdit en una botiga 53 lliures de cotó. Per avalar les 53 lliures del deute va posar en penyora dues mules, una grisa i l'altra marró clar.

El 1505 Pere Prat es va revendre el mas Aguileres a Baltasar Picalques. Semblaria un bon negoci immobiliari, ja que la venda es va fer per 34 lliures i s'havia comprat nou anys abans per 24 lliures, però l'augment de preu era degut a les inversions que s'havien fet al mas.

El maig de 1515 va comprar a crèdit un mul al mercader Francisc Roviralta, que li va costar 30 florins i mig. Van avalar la compra els seus germans de Manresa. El 1521 va nomenar procurador al seu germà Joan per cobrar uns rèdits del benefici de Jaume Grau de Mallorca. És tractava d'una fundació que subvencionava a les donzelles de Fals quan es casaven. El 1522 va adquirir una mula de pèl roig, per la qual en va pagar 12 ducats d'or. La referència

més tardana del Pere és de 1526, quan va casar la seva filla Miquela amb Salvador Ferrer de Matadepera. La seva muller Eulàlia ja era morta.

Va rebre el mas en herència Joan Prat. Aquest no exercia de pagès, sinó que vivia al carrer Sobrerroca de Manresa, on es guanyava la vida amb l'ofici de sabater. El 1532 hi havia al mas Prat un masover anomenat Joan Casanova.

L'agost de 1538 Joan Prat es va veure forçat a empenyorar la seva heretat a Melcior Torreblanca, del mas Solà (ara Torreblanca). Segurament la causa de l'empenyorament va ser per garantir les 50 lliures del dot assignat a la seva germana Caterina, que estava casada amb el Torreblanca. La propietat que va passar al seu cunyat consistia en les terres del mas Prat i una part de l'heretat del mas de la Font. Les afrontacions o límits eren els següents: a orient, la terra del mas Galovardes, a migdia el terme de Monistrollet, a ponent, el mas de la Morera (ara la Torre), i al nord, el mas del Coll i el mas Sala (ara Massana). En un altre document s'esmenta que la venda a carta de gràcia inclou un mas agregat dit Galovardes. És possible que aquest mas rònec es correspongui amb un mas anomenat Cayronardes (1337) o Gaylovardes (1373).

Amb la terra hi anava la casa, les bótes del celler i les eines. Hi havia una tina de 40 somades de capacitat, una bóta grossa de 9 somades, un follador de pedra, i una pica de pedra de 8 quarteres de cabuda.

El juliol de 1553 Joan Prat va fer capítols amb Agnès, filla del difunt Vicenç Prat de Rocafort. Malgrat que duien el mateix cognom no eren parents propers. Un oncle de la noia va lliurar-li 18 lliures, a compte de les 26 lliures del dot. Van quedar que es casarien abans de finals de mes. Així ho van fer i del matrimoni en sortiria una nena, a qui van posar el nom d'Antònia.

El Joan va tenir molts conflictes amb els successius habitants del seu mas de Fals, problemàtica que està recollida en el capítol dedicat al mas Gabriela (1ª part).

El 30 de setembre de 1557 Joan Prat va fer testament a cal notari Sala. Va demanar als marmessors que el seu cos fos enterrat al cementiri de la Seu, al fossar del Prat del Trull (!). Va fer hereva a la infanta Antònia, que deuria tenir dos o tres anys. En el testament va fer menció que tenia el mas empenyorat, malgrat que havia restituit una part dels diners. Va morir uns dies després i el 12 de novembre de 1557 va ser enterrat.